

Јасна Димитријевић

Универзитет уметности у Београду, Факултет драмских уметности, Београд

НОРМАТИВНИ ОКВИР ЗА БЕЗБЕДНУ УПОТРЕБУ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У МЕДИЈИМА

DOI 10.5937/kultura2484167D

УДК 004.8:316.776

004.8:343.3/7

прегледни рад

Датум пријема: 23. 07. 2024.

Датум прихватања: 22. 09. 2024.

Сажетак: *Нарастајуће присуство вештачке интелигенције у свим аспектима савремених пракси све чешће иницира дискусије о безбедности и заштити људских права. Различитим нормативима (уредбама, смерницама, стратегијама, законима) прописују се начела одговорне и безбедне употребе вештачке интелигенције. На овом плану, земље Европске уније већ имају конкретне резултате. Србија, иако још увек није члан Европске уније, међу првима је усвојила Стратегију развоја вештачке интелигенције (2020–2025) која је развојни, плански документ и прати регулаторни оквир Уније. Предмет овог рада је компаративна анализа норматива Европске уније, обавезујућих за све чланице и за Републику Србију, са циљем да се унапреде домаћа решења у погледу безбедне употребе вештачке интелигенције у медијима. Израда Закона о вештачкој интелигенцији у Републици Србији којим би се дефинисала правила и одговорности у случају злоупотреба, неопходан је корак за уређену и безбедну употребу вештачке интелигенције. Успостављањем јасних и обавезујућих правила употребе вештачке интелигенције у медијском сектору могуће је решити забринутости медија и медијских радника и безбедити међусобно поверење креатора и корисника медијских садржаја.*

Кључне речи: *вештачка интелигенција, безбедност, медијска политика, нормативни оквир*

Увод

Савремени убрзан развој технологије у великој мери је обележен афирмацијом позиције и активне улоге вештачке интелигенције – ВИ (*artificial intelligence* – AI), која има примену у најразличитијим областима друштвеног живота: образовању, саобраћају, јавним услугама, култури, науци, здравству,

медијима. Међутим, овај развој прати и забринутост због могућих ризика, заштите људских права као и бројних питања о безбедности и одговорности, не само оних који управљају овим системима, већ и њихових корисника, група и појединаца. Препознавање кључних проблема, проналажење решења и давање адекватних одговора на питања подстакнута ВИ, изазов је за све који учествују у процесима креирања регулаторног оквира и изради правних прописа.

Имајући у виду утицај који медији имају у разумевању друштвених процеса и формирању вредносних ставова, питање које се намеће је да ли је коришћење ВИ у креирању медијских садржаја оправдано са становишта медијске етике и на који начин је регулисано питање заштите од манипулација, злоупотреба као што су пласирање нетачних и непроверених информација? Одговорност је свакако на медијским кућама, али и на законодавној и извршној власти у погледу успостављања правила за безбедну примену и развој ових система.

За Србију, као земљу кандидата за чланство у ЕУ, од изузетног је значаја да прати и примењује најпозитивније европске праксе и процесе у области нормативне регулативе технолошког развоја, а посебно ВИ. Србија је једна од првих земаља која је усвојила *Стратегију развоја вештачке интелигенције (2020–2025)*, али је важно да се у будућим процесима успоставе још конкретнији акциони планови и механизми којима ће се ова стратегија примењивати у свим областима, укључујући и медијски сектор.

Искуства других земаља и медијских организација, посебно из ЕУ, у правцу стварања регулаторног оквира за употребу вештачке интелигенције, путоказ су у имплементацији овог комплексног процеса.

Вештачка интелигенција – појам и особености

Вештачка интелигенција је савремена област рачунарских наука чији је основни циљ прављење система који симулирају људску интелигенцију. Истовремено, ВИ је методски пут остварења највишег степена знања о нама самима. У историјским фазама развоја ВИ, били су актуелни приступи око људи и приступи око рационалности: системи који размишљају као људи, системи који размишљају рационално и системи који се понашају као људи и који се понашају рационално¹. Не постоји универзално прихваћена дефиниција вештачке интелигенције, мада је једна од најчешће цитираних дефиниција независне експертске групе Европске комисије којом се вештачка интелигенција односи на „системе који показују разумно, интелигентно понашање на основу анализе свог окружења и доносе одлуке – са одређеним степеном аутономије – да остваре конкретне циљеве. Системи засновани на вештачкој интелигенцији могу бити базирани искључиво на софтверу и деловати у виртуелном свету (на пример, виртуелни асистенти, софтвери за анализу фотографија, интернет претраживачи, системи за препознавање говора и

¹ Милосављевић, М. (2022) *Вештачка интелигенција*, Београд: Универзитет Сингидунум, стр. 4–14.

лица) или могу бити уграђени у уређаје – хардвер (на пример, напредни роботи, аутономна возила, дронови и слично.”²

Са убрзаним развојем ВИ у 21. веку, научници и стручњаци су у континуираном процесу ревидирања постојећих и давању нових дефиниција. Сада смо на почетку нове фазе високих очекивања, подстакнуте огромним количинама података и повећаним рачунарским могућностима обраде³. Вештачка интелигенција (ВИ) је попут „дигиталног ђака“ који учи из информација које има на располагању, паметног програма који може да анализира мноштво података и донесе закључке. Алгоритми, односно математички поступци, чине срж вештачке интелигенције покушавајући да открију обрасце понављања засноване на искуству.

Посматрајући из перспективе ИТ струке, ВИ је софистицирани скуп инструкција које омогућавају рачунару да „размишља“. Рачунар процесуира информације, користи алгоритме да извуче суштинске законитости из података, закључује на основу улазних података и прилагођава се на основу искустава. Другим речима, ВИ ради с подацима и покушава да донесе смислене одлуке, често симулирајући људски начин размишљања, али много брже и на већем обиму. Поред платформи као што су ChatGPT, која се користи за прављење сажетак, прилагођавање текста, идеје и инспирацију, проналажење извора постоји много других алатки и система који користе ВИ као што су криарење слика, претварање текста у видео...⁴ Ове платформе се стално унапређују у складу са потребама корисника, међутим у свим овим процесима треба стално имати на уму да ова технологија није савршена и да је треба проверавати.

Како вештачка интелигенција има велики потенцијал и примену у свакодневном животу, она има и велики утицај на друштво. Зато се о ВИ анализира и дискутује са различитих аспеката: етичких, безбедносних, тржишних и др. Оно што прати ове расправе је и питање морала у употреби ВИ. „Вештачка интелигенција нема *моралних дилема*, она не поседује основне вредности или морал и не доноси одлуке на основу добробити других или онога што је добро за већину. Безбедност података је нешто на шта компаније морају да поставе фокус у доба нових технологија, тако и код вештачке интелигенције“⁵. Значај вредности ВИ за сваког грађанина и грађанку није упитан. Бројне су могућности и предности које нам ВИ доноси, али се само правном регулативом може изградити поверење у ВИ систе-

2 Independent High Level Expert Group on Artificial Intelligence set up by the European Commission, *A definition of AI*, 2018.

3 Gomez E., Iglesias M., Junkiewicz H, López Cobo M., Martens B., Nascimento S., Nativi S., Polvora A., Sanchez I, Tolan S., Tuomi I. and Vesnic Alujevic L (2018) *Artificial Intelligence – A European Perspective*, Luxembourg, Publication Office.

4 Lock, S. (2022) „What is AI chatbot phenomenon ChatGPT and could it replace humans?“, *Guardian Media Group*, доступно на: www.gmgplc.co.uk, приступљено 12. 04. 2024.

5 Игор Ђика, директор ПДЦА Консалтинг ДОО, Нови Сад, *АИ њод звездама*, Центар за промоцију науке, доступно на <https://www.cpn.edu.rs>, приступљено 06. 04. 2024.

ме, заштитити права појединаца, развијати поуздан и безбедан систем, тржиште услуга и производа базираних на овој технологији.

Нормативни аспекти употребе вештачке интелигенције

Регулаторни оквир Европске уније и ВИ

Правила којима је на међународном плану регулисана употреба ВИ резултат су вишегодишњих анализа, расправа о потенцијалима нових технологија, економском расту, побољшању квалитета живота, образовању, али и бриге о безбедности и заштити података о личности. Нормативно уређење ових питања важеће је за све државе чланице Европске уније и учеснике у процесима придруживања ЕУ, укључујући и Републику Србију. Правни систем Европске уније има свој квалитет, глобалну снагу и утицај на националне правне системе. Доказ за то је пре неколико година усвојена Уредба о заштити личних података (General Data Protection Regulation – GDPR)⁶.

Организација за економску сарадњу и развој (OECD) представила је 2019. године *Прейоруку о вештачкој интелигенцији*. Унеско је 2021. године усвојио *Прейоруку о етици вештачке интелигенције*, као први глобални универзални стандард за етику вештачке интелигенције⁷. Документ је производ двогодишњег темељног, отвореног и инклузивног процеса преговора и усаглашавања држава чланица, у коме су учествовали и представници наше академске заједнице и привреде. Овом акту претходила је *Бела књија о ВИ - европски прискрбујући изврсноћ и доверену*⁸, документ који је Европска комисија усвојила у фебруару 2020. године, надовезујући се на *Стратегију за вештачку интелигенцију* из априла 2018. године. У *Белој књизи* као политички циљ дефинисана је лидерска позиција ЕУ у области вештачке интелигенције, као и користи за појединце, компаније и читаво друштво кроз ефикасније пружање услуга од јавног интереса. Овако дефинисани политички циљеви, остварују се мерама за постизање „еко-система изврсноћ“ на свим нивоима, од истраживања и иновација, до подстицања решења на бази вештачке интелигенције и мерама за стварање регулаторног оквира за вештачку интелигенцију у Европи⁹. Након овог документа, Европски парламент је 2021. године усвојио *Уредбу о вештачкој интелигенцији* којом су усклађена постојећа правила о ВИ¹⁰. У случају правног регулисања система вештачке интелигенције,

6 Прља, Д, Гасмин, Г. и Кораћ В. (2021) *Вештачка интелигенција у правном систему ЕУ*, Институт за упоредно право, монографија 177, Београд, стр. 127–129.

7 UNESCO (2021) *Recommendation on the Ethics of AI*; доступно на: <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>, приступљено 24. 04. 2024.

8 European Commission, *White Paper – A European approach to excellence and trust* (2020), доступно на: <https://ec.europa.eu/info/files/white-paper>, pp. 7-12, приступљено 24. 04. 2024.

9 Прља, Д., Гасмин, Г. и Кораћ В. (2021) *Вештачка интелигенција у правном систему ЕУ*, Институт за упоредно право, монографија 177, Београд, стр. 82–94.

10 European Commission, *Proposal of the European Parliament and of the Council Laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain*

управо је одабрана уредба као форма прописа који има директно дејство и непосредну примену у свим земљама чланицама ЕУ. Избор уредбе као правног инструмента оправдан је потребом за уједначеном применом нових правила, као што су дефиниција вештачке интелигенције, забрана одређених штетних пракси и класификација одређених система вештачке интелигенције. Уредба има 12 чланова, а у члану 5. наводе се забрањене праксе, као што су праксе које имају потенцијал за манипулацију лицима применом сублимираних техника, због којих лице мења своје понашање, те може да проузрокује телесну и психолошку штету. Затим, забрана која се тиче злоупотреба искоришћавањем било које слабости одређених специфичних рањивих група. Следећа забрана се ондоси на неповољан третман одређених физичких лица и читавих група и примену система за даљинску биометријску идентификацију у стварном времену на јавним местима¹¹. Овако јасно дефинисане забране упућују и на могући високи степен ризика у употреби ВИ.

Поред правила о системима ВИ која су регулисана овим прописима, Европска унија је приступила изради Закона о ВИ, којим су обједињена сва претходна документа и искуства у примени ВИ, као правни основ у даљим процесима, како технолошким тако и у погледу заштите људских права. Закон о ВИ (AI Act), као обавезујући пропис за земље чланице ЕУ, има капацитет да буде примењен широм света, јер је заснован на процени степена ризика у безбедној употреби ВИ и подстицању технолошког развоја. Закон представља резултат европских напора на пољу заштите података о личности, као и препознавање користи које вештачка интелигенција доноси у свакодневном животу. Значај овог документа огледа се у дефиницији могућег степена ризика у употреби ВИ и санкцијама у случају непоштовања одредби. Ризици различитог типа (висок, ограничен, низак, неприхватљив ризик) и мере у односу на ниво ризика односе се на аспекте заштите у вези са приватношћу и безбедношћу, недостатком транспарентности као и проблемима пристрасности и дискриминације који представљају претње основним правима која штити *Повеља о основним људским правима ЕУ и Европска конвенција о људским правима*. Правила порописана Законом о ВИ су обавезујућа и подразумевају регулисање начина на који се примењују одредбе као и мере за санкционисање у случају непоштовања одредби. Обавеза држава чланица је да именују надлежне органе за надзор и спровођење регулативе, као што је надлежност Европског одбора за ВИ или надлежност националних органа за спровођење корективних мера (забрана, ограничење, повлачење или опозив система ВИ) у случају непоштовања Закона. Системи ВИ у медијској сфери нису означени као системи високог ризика, што значи да се неће примењивати оштрије мере на креаторе медијских система ВИ, али ће морати да се поштују обавезе израде техничке документације, тестирања

Union Legislative Acts, 2023, доступно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN>, приступљено 24. 04. 2024.

11 Бабић Д. (2024) *Технолошја и медији – Предлој рејулајторној оквира ЕУ о ВИ*, Институт за међународну политику и природу, Београд, стр. 8–9.

модела и резултата. У суштини, на медијима је да изаберу одговорне ВИ технологије што подразумева и одговорност медијских организација које треба да буду додатно обучене да би пратили и испунили ове услове.

Регулаторни оквир ВИ у Републици Србији

Постојећа правна акта о ВИ које је усвојила Владе Републике Србије, важна су за уређење јавних политика као „централног организационог принципа у савременом друштву и легално-рационални начин за постизавање сврха“¹². Јавне политике, укључујући и медијске, спроводе се Уставом, законима и другим правним актима које примењују и спроводе институције.

Следећи препоруке европских институција, Влада Републике Србије је усвојила Националну платформу за вештачку интелигенцију (ВИ платформа)¹³ у циљу развоја и примене технологије ВИ у обављању послова органа јавне управе, истраживачког рада у академској заједници и њеним институцијама као и целокупне индустрије. Ова платформа се темељи на неколико важних докумената а то су: *Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији (2020–2025)*¹⁴, два Акциона плана за њено спровођење¹⁵ као и документ *Етичке смернице за развој вештачке интелигенције у Републици Србији*¹⁶. У својој намери да системски регулише питање ВИ, Влада Републике Србије је 2021. године основала Истраживачко-развојни институт за вештачку интелигенцију са циљем истраживања која се односе на примену ВИ у различитим областима, као и анализу и праћење стања у овој области.

Националном *Стратегијом развоја вештачке интелигенције* (2019) дефинисане су кључне области у којима вештачка интелигенција може значајно да допринесе пружању квалитетнијих и бољих услуга у јавном сектору. То су јавна управа, здравство, саобраћај, путна инфраструктура и мобилност у градским срединама. Циљеви ове стратегије су употреба ВИ у функцији економског раста, запошљавања, квалитетнијег живота, развоја образовања, науке и иновација у области ВИ, унапређење услуга јавног сектора и етична и безбедна примена ВИ. Овај документ као међусекторска и национална стратегија, усклађена са другим стратегијама као и са важећим правним прописима.

Усвајањем документа *Етичке смернице за развој вештачке интелигенције* (2023) препоручено је органима државне управе и аутономним покрајинама, општинама, градовима, граду Београду, јавним предузећима, установама, јавним агенцијама и другим организацијама да приликом развоја, примене и употребе

12 Shore C. and Wright S. (eds.) (1997) *Anthropology of Policy. Critical perspectives on governance and power*, Routledge, London and New York, p. 6.

13 ВИ платформа, односно суперкомпјутер, смештена је у Државни дата центар у Крагујевцу.

14 *Службени гласник РС*, број 96/19.

15 *Службени гласник РС*, број 81/20.

16 *Службени гласник РС*, број 23/23.

система који могу бити класификовани као системи ВИ или набавке истих, примењују *Етичке смернице за развој, примену и употребу које су одговорне* ВИ са аспекта етичких принципа. Ова одлука садржи и препоруке за сва физичка и правна лица која развијају, примењују и користе системе ВИ¹⁷.

Република Србија је учесница у оквирном програму Европске уније за истраживање и иновације и настоји да обезбеди неопходну меру усклађености са Европском унијом за потпуну интеграцију у Европски истраживачки простор. Ово подразумева и доношење правних аката којима је регулисана област примене и развоја ВИ у нашој земљи¹⁸.

Домаћи прописи углавном заостају у односу на европске из више разлога. Идентификована правила најчешће потичу из претходних генерација регулативе и не пружају адекватне одговоре на актуелне изазове или имају ограничену регулаторну снагу услед чињенице да су дисперзирана кроз широк спектар различитих закона, стратегија, одлука и других типова правних докумената, што онемогућава системску регулацију дигиталног окружења.¹⁹

Постојећи регулациони оквир у Републици Србији важан је почетни корак за даље правно деловање у унапређење јавних политика у употреби система ВИ у различитим областима, укључујући и медијски сектор.

Медији и вештачка интелигенција

Медијска политика, као део јавних политика у Републици Србији регулисана је *Законом о јавном информисању и медијима*²⁰, *Законом о електронским медијима*²¹ као и *Етичким кодексом Удружења новинара Србије* (УНС) и *Етичким кодексом Независног удружења новинара Србије* (НУНС) којима су регулисани професионални и етички стандарди професије. Ови стандарди подразумевају одговорност и дужност новинара да назначи извор информација коју преноси, однос према изворима информација, право на аутентичност прилога, коришћење часних средстава и поштовање ауторства.²² Законом о јавном информисању и медијима регулисано је питање односа јавног интереса у области јавног информисања и забране дистрибуције информација и других медијских садржаја²³.

Када је реч о надзору и контроли спровођења утврђених правила у медијском сектору и предузимању санкција у случају непоштовања истих, а у складу са Законом и кодексима новинара Србије надлежан је Савет за штампу и Регулаторно

17 Службени гласник Републике Србије, број 23/23.

18 *Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији (2020-2025)*, стр. 3–5.

19 Бајчета, С. (2024) *Дигитални екосистем Западне Балкана: од регулаторног језа до системског приступа*, Share Fondation, DSA, DMA, AIN and Western Balkans, Београд, стр. 2.

20 Службени гласник Републике Србије, број 23/23.

21 Службени гласник Републике Србије, број 92/23.

22 *Кодекс новинара Србије-уједињена и смернице* (2015), Савет за штампу, УНС и НУНС, стр.15–26.

23 *Закон о јавном информисању и медијима* (2023) чл. 52, чл.15–17 и чл. 70–72.

тело за електронске медије. Савет за штампу је независно тело, основано је да би пратило поштовање Кодекса новинара Србије и бави се едукацијом за поступање у складу са Кодексом новинара Србије и ради на јачању улоге медија у Србији. Овај Савет окупља издаваче, власнике штампаних, онлајн медија и новинских агенција као и професионалне новинаре²⁴. Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ), врши јавна овлашћења у делотворном спровођењу утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији у циљу заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија на начин примерен демократском друштву. РЕМ има кључну улогу у спровођењу одредби предвиђених правним регулативним оквиром у области електронских медија. Један од примера реаговања овог тела јесте, позивањем на своју улогу и заштиту, у складу са Законом, а поводом приказивања лажних видео-материјала у програму Дневника ТВ Пинк (12.08.2023. и 16.08.2023) покретање поступка изрицања мера предвиђених Законом о електронским медијима. Пружалац медијских услуга има законску обавезу да спречи злоупотребу личних података, односно идентитета, у које спадају нечији лик или глас. Регулаторно тело за електронске медије је надлежно за покретање поступка по службеној дужности, када информације објављене у медијима нису истините, тачне и објективне²⁵. У складу са овим, РЕМ треба да има надлежност у случају пласирања лажних информација употребом ВИ, јасно прописану допуном постојећег Закона о електронским медијима. Савет за штампу, у овој области треба да регулише питања професионалне и етичке одговорности у оквиру стандарда новинарске професије прописаних Кодексом.

Увидом у постојећу нормативну регулативу у области медијског сектора у Србији, јасно је да је неопходно израдити додатна правила и упутства о употреби ВИ. Поред утврђивања надлежности и одговорности, у односу на могуће ризике, неопходно је дефинисати забране и казне у случају непоштовања. Тако би се решиле дилеме које постоје у новинарској заједници о могућим злоупотребима ВИ система. Примери употребе ВИ у медијској продукцији су бројни. Може користити као помоћ новинарима, начин да се привуче публика, помоћ у сређивању података и асистенција. Отуда и страхови, ставови и закључци до којих су дошли представници медија, медијских организација и новинари у претходном периоду.

Током 2023. и 2024. године, питање ВИ и медија је била једна од доминантних тема више стручних скупова, трибина и дебата. Поред бриге у вези са безбедношћу и потребом да се боље познају ВИ алати, новинари су сагласни су да је одговорност на човеку, односно да је новинар и уредник тај који мора да контролише и одобри дистрибуцију садржаја који је креирала вештачка интелигенција. У оквиру

24 Савет за штампу, доступан на <https://savetzastampu.rs/29.05.2024>.

25 Радио Слободна Европа, *РЕМ о вештачкој интелигенцији*, доступно на: <http://slobodnaevropa.org/vestacka-inteligijencija.rem.pink/32557422.html>, приступљено 19. 04. 2024.

пројекта „Медији. Иновације“²⁶ представљена су искуства у проналажењу начина примене нових технологија у квалитетном и одговорном новинарству²⁷. На конференцији *Digitalk* у Нишу ВИ била је једна од тема²⁸, а примери из новинарских пракси садрже изјаве учесника да је „ВИ свакодневни сарадник и да никада неће заменити новинаре, али да ипак треба да буде свакодневни алат. ВИ неће моћи да се бави аналитичким и критичким новинарством, бар не онако како то могу новинари“²⁹. Зоран Стрика, главни уредник портала 021, на овој конференцији наводи да користе ВИ за „лакше садржаје“, да је квиз који је последњи објављен на том сајту урадила комплетно ВИ. Ива Парађанин Лилић, ауторка подкаста „Тампон зона“ каже да консултује ВИ на тему оглашавања и да јој је више сарадник у смислу – помоћ за извор неких сугестија, не као избор информација и да ВИ нема критичко мишљење нити емпатију и зато неће моћи да „замени“ новинаре. Резултати истраживања које је спровео магазин Калеидоскоп медија³⁰ као део медијског пројекта „Possibilities and Challenges of Artificial Intelligence in Culture and Media“, указују на забринутост новинара у вези са употребом вештачке интелигенције, кроз различита искуства која постоје у употреби ВИ у медијима. Циљ истраживања је био прикупљање поузданих и релевантних података о изазовима, новинарским праксама и етичким дилемама везаним за употребу ВИ у медијима у Србији. Највећи број анкетираних су медијски радници запослени као новинари и уредници, а затим друга медијска занимања. Део закључака у анализи спроведене анкете је да треба забранити писање комплетног новинарског текста уз помоћ вештачке интелигенције, питања за интервју и имитирање стилова других уметника. Поред тога, закључак овог истраживања је да запослени у редакцијама нису довољно упознати са смерницама и правилима о ВИ, да треба да буду конкретније и прецизније (шта је дозвољено, а шта недозвољено користити) и да оне пре треба да буду живи документ, не сет правила³¹.

У оквиру овог пројекта представљена је и анализа еропских трендова примене ВИ у медијском сектору³². На основу примера из медијских пракси, закључак је да је неопходно да се новинари адекватно обуче и припреме и да трендови указују на то да је тренутно највише на самој медијској индустрији и организацијама да регулишу и прилагоде примену вештачке интелигенције. У вези са овим, Закон о

26 *ИнфоЈам – Вештачка интелигенција и медији*, 6. јул 2023.

27 <https://nuns.rs/vestacka-inteligencija-pretnja-i-prilika-za-medije-u-srbiji/>, приступљено 25. мај, 2024.

28 <https://www.digitalk.rs/digitalk-nis-27-29>. октобар 2023, приступљено 26.03.2024.

29 Изјава Јане Јаџић, уреднице пожаревачког портала Боом 93.

30 Магазин Калеидоскомедија, www.kaleidoskop-media.com, 2024, приступљено 24.06.2024.

31 Тадић Г, Медић Д. (2024) Изазови вештачке интелигенције у медијима: Шта кажу медијски радници у Србији, *Магазин Калеидоскоп медија*, Београд, доступно на: www.kaleidoskop-media.com, приступљено 4.07.2024.

32 Благојевић, Т. (2024) Међународна перспектива ВИ у медијима, *Магазин Калеидоскоп медија*, доступно на www.kaleidoskop-media.com, приступљено 5. 07. 2024.

вештачкој интелигенцији (AI Act) прописује да и медијске организације као пружаоци и професионални корисници, морају да предузму мере како би обезбедили ВИ писменост код својих запослених узимајући у обзир контекст сектора у којој се ова технологија користи.

Према последњем истраживању Ројтерсовог института (Reuters Institute)³³, ВИ представља највећи ризик када је у питању креирање садржаја. Употреба ВИ асистента помаже новинарима да праве интересантније и релевантније приче, као и за идентификацију дезинформација.

Један од проблема у у сфери новинарства је и питање пораста обима дезинформација узрокованих употребом ВИ. Европска федерација новинара, забринута због пораста дезинформација услед употребе вештачке интелигенције, донела је акт од 10 тачка који се односи на обавезе новинарске заједнице³⁴. Овим документом су дефинисани етички принципи употребе ВИ и могли би се применити и на медијске куће и у нашој медијској заједници, јер садрже основна начела чији је циљ заштита новинарске професије и савесне употребе ВИ, са упућивањем на директну одговорност медијских кућа. Основна начела овог европског документа који се односи на регулативу етичких принципа су: Новинарска етика одређује на који начин медији користе технологије, дајући увек приоритет људима. Медијске куће су увек одговорне за садржај који објављују. Системи који се користе морају проћи претходну независну евалуацију. Медији су дужни да одржавају транспарентност у коришћењу ВИ система. Новинарство повлачи јасну границу између аутентичног и синтетичког садржаја. Персонализација садржаја вођена ВИ подржава разноликост и интегритет информација. Новинари, медијске куће, групе за подршку новинарима и медијским организацијама и компанијама које се баве управљањем ВИ, свесни заједничке одговорности, истичу и пре свега се обавезују да следе етичке принципе употребе ВИ. Европске федерација новинара је овим документом упутила јавно упозорење и сагласност струке о свести и одговорности медијских кућа и новинара у коришћењу ВИ.

Закључак

Правна регулатива и њена примена у пракси, адекватан је одговор који води ка стварању боље уређене и безбедне употребе ВИ система. Република Србија је већ поставила темеље за развој вештачке интелигенције усвајањем прве *Стратегије* у овој области 2019. године. Ускоро се очекује и усвајање нове Стратегије развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2024–2030. године као и припрема нацрта *Закона о вештачкој интелигенцији у Републици Србији*

33 Ничић, А. (2024) *Истраживање и предвиђање Ројтерсовог института у години пред нама: ВИ ће стирујати информационам извором*, доступно на: www.uns.org.rs, приступљено 28. 08. 2024.

34 Reporters without border, *Paris Charter AI & Journalism*, доступно на: <http://rsf.org>, приступљено 19.04.2024.

(2025)³⁵ као важан даљи корак у регулисању ове области. Институционални пред- услов за заокрет у успостављању демократског дигиталног екосистема подра- зумева укљученост свих актера, од европских институција, националних тела, истраживача, експерата, индустрије па и грађана и грађанки, уз пуно уважавање људских права. Зато је неопходно, да у процесу израде предлога Закона о ВИ у радним групама учествују представници различитих сектора, укључујући и меди- је, као и да јавна расправа, која претходи усвајању закона, буде транспарентна и демократска.

ВИ у новинарству доноси бројне неизвесности, али свакако и мноштво могућ- ности да се сектор даље развија. Најважније је да медијска сцена заједнички ради на адекватној и етичкој примени вештачке интелигенције и да се кроз сарадњу у медијској сфери ова област уреди тако да помаже медијима, а не да предста- вља препреку у њиховом даљем развоју. Делење знања, искуства и примера добре праксе допринесе ВИ описмењавању и проналажењу решења за правила и пропи- се у виду увођења новинарских принципа у оквиру ширих стандарда одговорне ВИ.

Брзина технолошког развоја захтева хитност у реаговању у виду доношења правних прописа у којима ће се имплементирати решења и потребе медијског сек- тора. Пуна имплементација медијских правила ће доказати достигнућност бенефита ВИ као и оствариљивост циљева медијских политика.

ЛИТЕРАТУРА:

- Бабић, Д. (2024) *Технолојија и медији, Предлој рејулајторној оквира Евројске Уније о ВИ*. Институт за међународну политику и привреду, Београд, доступно на: https://doi.org/10.18485/iire_ez.2024.23.86.11, приступљено 27. 07. 2024.
- Бајчета, С. (2024) *Дијигитални екосистем Зајадној Балкана: од рејулајторној јаза до сисџемској ѓрисџиуја*, Share Fondation, DSA, DMA, AIN and Western Balkans, Бео- град.
- Благојев, Т. (2024) *Међународна перспектива ВИ у медијима, Мајазин Калејдоској медиа*, доступно на www.kaleidoskop-media.com, приступљено 5. 07. 2024.
- Закон о јавном информисању и медијима*, Службени гласник РС, број 92 од 27. октобра 2023, <https://pravno-nformacionisistem.rstemtem.rs/eli/rep/sgrs/skupsitna/zakon/2023/92/2.reg>, приступљено 26. 03. 2024.
- White Paper – A European approach to excellence and trust* (2020) European Commission, https://ec.europa.eu/info/files/white-paper_pp_7-12, приступљено 24. 04. 2024.

³⁵ Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС је 2024. формирало Радну групу за израду Закона о вештачкој интелигенцији у РС, доступно на: www.nitra.gov.rs, приступљено 24.04.2024.

- Закон о еланском сисџему Републике Србије*, Службени гласник РС, број 30 од 20. априла 2018, доступно на: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/30/1/reg>, приступљено 24. 05. 2024.
- Кодекс новинара Србије–ујујсџива и смернице* (2015), Савет за штампу.
- Lock, S., (2022) *What is AI chatbot phenomenon ChatGPT and could it replace humans?*, Guardian Media Group, доступно на: www.gmgplc.co.uk, приступљено 12. 04. 2024.
- Media-innovation-project*, доступно на: <https://nuns.rs/vestacka-inteligencija-pretnja-i-pri-lika-za-medije-u-srbiji/>, приступљено 25. 05. 2024.
- Милосављевић, М. (2022) *Вешџачка инџелиенџија*, Београд: Универзитет Сингидунум
- Ничић, А. (2024) *Исџраживање и џредвиђање Роџерсовој инсџиџиуџија у џодини џрег нама: ВИ ће сџирујати инџормационим џросџиором*, доступно на: www.uns.org.rs, приступљено 12. 04. 2024.
- Policy and investment recomendations for trustworthy Artificial Intelligence*. (2019), доступно на: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/policy>, приступљено 22. 03. 2024.
- Прља, Д., Гасмин, Г. и Кораћ, В. (2021) *Вешџачка инџелиенџија у џравном сисџему ЕУ*, Институт за упоредно право, монографија 177, Београд.
- Shore C. and Wright S. (1997) *Anthropology of Policy. Critical perspectives on governance and power*, Routledge, London and New York.
- UNESCO (2021) *Recommendation on the Ethics of AI*, доступно на: <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>, приступљено 24.04.2024.
- Guardian Media Group, доступно на: www.gmgplc.co.uk, приступљено 12. 04. 2024.
- Тадић Г. и Медић, Д. (2024) *Изазови вешџачке инџелигенџије у медијима: Шта кажу медијски радници у Србији, Маџазин Калеџдоској медиа*, Београд, доступно на: www.kaleidoskop-media.com, приступљено 4. 07. 2024.

Jasna Dimitrijević

University of Arts in Belgrade, Faculty of Dramatic Arts

REGULATORY FRAMEWORK FOR THE SAFE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE MEDIA

Abstract: The growing presence of artificial intelligence (AI) in all aspects of modern practices increasingly initiates discussions about safety and protection of human rights. Various norms (regulations, guidelines, strategies, laws...) prescribe the principles of responsible and safe use of artificial intelligence. In this regard, the European Union countries already have concrete results. Although Serbia is not yet a member of the European Union, it was among the first to adopt the Artificial Intelligence

Development Strategy (2020–2025), which is a developmental planning document and follows the regulatory framework of the European Union. The subject of this paper is a comparative analysis of the regulations of the European Union, which are mandatory for all member states, and the documents in the Republic of Serbia, with the aim of improving domestic solutions regarding safe use of artificial intelligence in the media. The drafting of the Law on Artificial Intelligence in the Republic of Serbia, which would define rules and responsibilities in cases of misuse, is a necessary step for the organized and safe use of artificial intelligence. By establishing clear and binding rules for the use of AI in the media sector, it is possible to address the concerns of the media and media professionals and ensure mutual trust between creators and users of media content.

Key words: *artificial intelligence, safety, media policy, regulatory legal framework*